

قانون تجارت

زیر نظر:

محمد رضا ملکی

چاپ یازدهم

۱۴۰۳

عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: Iran. Laws, etc.
مشخصات نشر	: قانون تجارت / زیر نظر محمدرضا ملکی. تهران: مشاهیر دادآفرین، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۵۸۲ ص.
شابک	: 978-622-7334-43-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: چاپ یازدهم.
موضوع	: حقوق تجارت -- ایران
شناسه افزوده	: Commercial law - - Iran
رده بندی کنگره	: شناسه افزوده، محمدرضا، ۱۳۶۰ -
رده بندی دیویی	: KMH۹۱۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۶/۵۵۰۷
	: ۹۸۲۶۵۵۴

قانون تجارت

زیر نظر: محمدرضا ملکی

چاپ یازدهم - پاییز ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۹۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۳۴-۴۳-۲

موسسه مشاهیر دادآفرین: خیابان کارگر شمالی، بعد از چهارراه فاطمی، کوچه

شهید اکبری، پلاک ۳۲، تلفن: ۸۱۰۵۴

پست الکترونیکی: office@dadafarin.com

وب سایت: www.dadafarin.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه:

جای بسی خرسندی است که در سایه تحولات نوظهور، دسترسی به قوانین پرکاربرد نسبت به گذشته بسیار آسان گردیده است. با این وصف، اهمیت بسزای گردآوری مجموعه‌ای درخور که در بردارنده گلچینی از مهم‌ترین قوانین در هر رشته تخصصی حقوقی باشد، همچنان به طور عمیق احساس می‌شود. در این مختصر، سعی بر آن بوده تا میان ملاحظات علمی و نیاز دانشجویان حقوق تلفیق گردیده و آن دسته قوانینی که جنبش‌شوند که هم در آزمون‌های حقوقی بنای طرح پرسش‌ها قرار می‌گیرند و هم در عرصه عمل، دستگیر و کلا و دادسان می‌شوند. آنچه پیش رو دارید نه چندان قطور است که جستجو را دشوار سازد و نه آنچنان کم‌حجم که خواننده را برای یافتن سایر مقررات به وادی کتب هزاران صفحه‌ای، روزنامه‌های رسمی و یا فضای مجازی رهنمون شود. بکارنده این سطور تلاش نموده تا آراء وحدت رویه و قوانین مرتبط را نیز در مجموعه حاضر انعکاس دهد و هر کجا انجام اصلاحاتی در متن قانون جهت فهم بهتر آن را مناسب دیده در پانویست یادآور شود. فضای مناسب برای حاشیه‌نمایی در متن قانون در نظر گرفته شده و دقت در درج الفاظ و عبارات که تک‌تک آنها از نظر گذراننده شده سرلوحه امور بوده است. در خاتمه بر خود فرض می‌دانم تا از الطاف همه‌گامی بکار ارجمند، سرکار خانم محبوبه درودیان، رتبه دوم آزمون کانون وکلای دادگستری مرکز در سال ۱۳۹۱ که در تدوین این مجموعه یاری‌گری اینجانب بوده‌اند و همچنین از سرکار خانم صدیقه دودانکه که با دقت نظر خویش، کار تصحیح را به‌طور نمودند صمیمانه قدرشناسی نمایم.

محمدرضا ملکی

دیماه ۱۳۹۴

فهرست مطالب

قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳ (کمیسیون قوانین عدلیه) با اصلاحات بعدی	۱۷
باب اول - تجار و معاملات تجاری	۱۷
باب دوم - دفاتر تجاری و دفتر ثبت تجاری	۱۹
فصل اول - دفاتر تجاری	۱۹
فصل دوم - دفتر ثبت تجاری	۲۲
باب سوم - شرکتهای تجاری	۲۵
فصل اول - در اقسام مختلفه شرکتها و قواعد راجع به آنها	۲۵
مبحث اول - شرکت سهامی	۲۶
مبحث دوم - شرکت با مسئولیت محدود	۳۱
مبحث سوم - شرکت تضامنی	۳۵
مبحث چهارم - در شرکت مختلط غیر سهامی	۴۰
مبحث پنجم - شرکت مختلط سهامی	۴۳
مبحث ششم - شرکت نسبی	۴۶
مبحث هفتم - شرکتهای تعاونی تولید و مصرف	۴۷
فصل دوم - در مقررات راجعه به ثبت شرکتها و نشر شرکتنامهها	۴۸
فصل سوم - در تصفیه امور شرکتها	۴۹
فصل چهارم - مقررات مختلفه	۵۱
باب چهارم - برات - فته طلب - چک	۵۹
فصل اول - برات	۵۹
مبحث اول - صورت برات	۵۹
مبحث دوم - در قبول و نکول	۶۰
مبحث سوم - در قبولی شخص ثالث	۶۲
مبحث چهارم - در وعده برات	۶۳

۶۶	مبحث پنجم - ظهرنویسی
۶۷	مبحث ششم - مسئولیت
۶۸	مبحث هفتم - در پرداخت
۷۲	مبحث هشتم - تأدیه وجه برات به واسطه شخص ثالث
۷۲	مبحث نهم - حقوق و وظایف دارنده برات
۷۸	مبحث دهم - در اعتراض (پروتست)
۸۰	مبحث یازدهم - برات رجوعی
۸۲	مبحث دوازدهم - قوانین خارجی
۸۳	فصل دوم - در فته طلب
۸۴	فصل سوم - چک
۸۷	فصل چهارم - در مرور زمان
۸۹	باب پنجم - اسناد در وجه حامل
۹۳	باب ششم - دلالتی
۹۳	فصل اول - کلیات
۹۵	فصل دوم - اجرت دلال و مخارج
۹۶	فصل سوم - دفتر
۹۹	باب هفتم - حق العمل کاری (کمیسیون)
۱۰۳	باب هشتم - قرارداد حمل و نقل
۱۰۹	باب نهم - قائم مقام تجارتي و سایر نمایندگان تجارتي
۱۱۱	باب دهم - ضمانت
۱۱۵	باب یازدهم - در ورشکستگی
۱۱۵	فصل اول - در کلیات
۱۱۶	فصل دوم - در اعلان ورشکستگی و اثرات آن
۱۲۲	فصل سوم - در تعیین عضو ناظر
۱۲۲	فصل چهارم - در اقدام به مهر و موم و سایر اقدامات اولیه نسبت به ورشکسته
۱۲۲	

فصل پنجم - در مدیر تصفیه	۱۲۴
فصل ششم - در وظایف مدیر تصفیه	۱۲۴
مبحث اول - در کلیات	۱۲۴
مبحث دوم - در رفع توقیف و ترتیب صورت دارایی	۱۲۶
مبحث سوم - در فروش اموال و وصول مطالبات	۱۲۶
مبحث چهارم - در اقدامات تأمینیه	۱۲۷
مبحث پنجم - در تشخیص مطالبات طلبکارها	۱۲۷
فصل هفتم - در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب تاجر ورشکسته	۱۳۳
مبحث اول - در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها	۱۳۳
مبحث دوم - در قرارداد ارفاقی	۱۳۳
فقره اول - در ترتیب قرارداد ارفاقی	۱۳۳
فقره دوم - در اثرات قرارداد ارفاقی	۱۳۶
فقره سوم - در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی	۱۳۷
مبحث سوم - در تفریغ حساب و ختم عمل ورشکستگی	۱۳۸
فصل هشتم - در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها	۱۴۲
مبحث اول - در طلبکارهایی که رهینه منقول دارند	۱۴۲
مبحث دوم - در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیرمنقول حق تقدم دارند	۱۴۳
فصل نهم - در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول	۱۴۵
فصل دهم - در دعوای استرداد	۱۴۷
فصل یازدهم - در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی	۱۴۹
باب دوازدهم - در ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب	۱۵۱
فصل اول - در ورشکستگی به تقصیر	۱۵۱
فصل دوم - در ورشکستگی به تقلب	۱۵۲
فصل سوم - در جنحه و جنایاتی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می شوند	۱۵۴

فصل چهارم - در اداره کردن اموال تاجر ورشکسته در صورت ورشکستگی به	
تقصیر یا به تقلب.....	۱۵۵
باب سیزدهم - در اعاده اعتبار.....	۱۵۷
باب چهاردهم - اسم تجارتي.....	۱۶۱
باب پانزدهم - شخصیت حقوقی.....	۱۶۳
فصل اول - اشخاص حقوقی.....	۱۶۳
فصل دوم - حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی.....	۱۶۳
باب شانزدهم - مقررات نهایی.....	۱۶۵
لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت (مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ کمیسیون	
خاص مشترک مجلسین).....	۱۶۷
مبحث اول - شرکت‌های سهامی.....	۱۶۷
بخش ۱ - تعریف و تشکیل شرکت سهامی.....	۱۶۷
بخش ۲ - سهام.....	۱۷۸
بخش ۳ - تبدیل سهام.....	۱۸۵
بخش ۴ - اوراق قرضه.....	۱۸۷
بخش ۵ - مجامع عمومی.....	۱۹۵
بخش ۶ - هیئت‌مدیره.....	۲۰۶
بخش ۷ - بازرسان.....	۲۱۷
بخش ۸ - تغییرات در سرمایه شرکت.....	۲۲۲
بخش ۹ - انحلال و تصفیه.....	۲۳۳
بخش ۱۰ - حساب‌های شرکت.....	۲۴۲
بخش ۱۱ - مقررات جزایی.....	۲۴۵
بخش ۱۲ - مقررات مختلف مربوط به شرکت‌های سهامی.....	۲۵۳
قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.....	۲۶۳
الف: قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱ با اصلاحات بعدی.....	۲۶۷

آیین‌نامه اجرایی (نظامنامه اجرای) قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲	۲۷۳
وزارت دادگستری با اصلاحات بعدی.....	۲۸۰
ب: قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب	۱۳۷۶/۸/۲۱
ج: قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱	۲۸۱
فصل اول - تعاریف و اصطلاحات.....	۲۸۱
فصل دوم - ارکان بازار اوراق بهادار.....	۲۸۴
فصل سوم - بازار اولیه.....	۲۸۹
فصل چهارم - بازار ثانویه.....	۲۹۲
فصل پنجم - اطلاع‌رسانی در بازارهای اولیه و ثانویه.....	۲۹۴
فصل ششم - جرایم و مجازات‌ها.....	۲۹۵
فصل هفتم - مقررات متفرقه.....	۲۹۸
د: قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۶/۶/۳۰	۳۰۱
آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۹۸/۱۰/۰۸	۳۰۵
فصل اول: تعاریف و کلیات.....	۳۰۵
فصل دوم: وظایف.....	۳۱۰
فصل سوم: اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام و یا تعویض با سهام.....	۳۱۶
فصل چهارم: سایر مقررات.....	۳۱۸
قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۱	۳۱۹
ه: قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳	۳۲۳
اصلاحات ۱۳۷۷/۷/۵	۳۲۳
فصل اول - اهداف و ضوابط کلی بخش تعاونی.....	۳۲۳
فصل دوم - عضو.....	۳۲۴
فصل سوم - سرمایه.....	۳۲۶
فصل چهارم - حساب سود و زیان و تقسیم سود و سایر مقررات مالی.....	۳۲۸
فصل پنجم - تعاونی‌های تولید و توزیع.....	۳۲۹

۳۳۰	فصل ششم - ارکان تعاونی‌ها
۳۳۰	بخش اول - مجمع عمومی
۳۳۳	بخش دوم - هیئت‌مدیره
۳۳۵	بخش سوم - بازرسی
۳۳۶	فصل هفتم - اتحادیه تعاونی
۳۳۸	فصل هشتم - تشکیل و ثبت تعاونی‌ها
۳۳۹	فصل نهم - ادغام، انحلال و تصفیه
۳۳۹	بخش اول - ادغام
۳۳۹	بخش دوم - انحلال و تصفیه
۳۴۰	فصل دهم - اتاق تعاون
۳۴۵	فصل یازدهم - وزارت تعاون
۳۴۹	فصل دوازدهم - سایر مقررات
۳۵۳	قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی
۳۵۳	فصل اول - تعاریف
	فصل دوم - قلمرو فعالیت‌های هر یک از بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی
۳۵۶	
۳۷۴	فصل سوم - سیاست‌های توسعه بخش تعاون
۳۷۸	فصل چهارم - ساماندهی شرکت‌های دولتی
۳۸۱	فصل پنجم - فرآیند واگذاری بنگاه‌های دولتی
۳۹۲	فصل ششم - توزیع سهام عدالت
۳۹۴	فصل هفتم - هیأت واگذاری و وظایف آن
	فصل هشتم - شورای عالی اجرا سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)
۳۹۶	قانون اساسی و وظایف آن
۳۹۸	فصل نهم - تسهیل رقابت و منع انحصار
۴۱۶	فصل دهم - مواد متفرقه

الف: قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶ (با الحاقات و اصلاحات مصوب ۱۳۹۷/۸/۱۳ و ۱۴۰۰/۱/۲۹).....	۴۲۱
ب: قانون چک‌های تضمین‌شده مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۲.....	۴۳۸
قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی (مصوب ۱۳۱۸/۴/۲۴).....	۴۳۹
مبحث اول - سازمان اداره تصفیه.....	۴۳۹
مبحث دوم - اقدامات تأمینی اداره تصفیه.....	۴۴۱
مبحث سوم - دعوت بستانکاران.....	۴۴۲
مبحث چهارم - اداره اموال.....	۴۴۴
مبحث پنجم - رسیدگی به مطالبات.....	۴۴۴
مبحث ششم - تصفیه.....	۴۴۶
مبحث هفتم - تقسیم وجوه حاصله از فروش.....	۴۴۷
مبحث هشتم - خاتمه ورشکستگی.....	۴۴۸
مبحث نهم - مقررات مالی.....	۴۴۹
مبحث دهم - مقررات مخصوص.....	۴۵۰
طبقه اول.....	۴۵۰
طبقه دوم.....	۴۵۰
طبقه سوم.....	۴۵۱
طبقه چهارم.....	۴۵۱
طبقه پنجم.....	۴۵۱
آیین‌نامه (نظامنامه) موادی از قانون تجارت در خصوص تصفیه امور ورشکستگان مصوب ۱۳۱۱/۳/۱۶ وزارت دادگستری.....	۴۵۳
سایر قوانین.....	۴۵۵
الف: قانون حمایت از مالکیت صنعتی مصوب ۱۴۰۳.....	۴۵۵
فصل اول - اختراعات.....	۴۵۵
مبحث اول - کلیات.....	۴۵۵
مبحث دوم - حق تقاضای ثبت اختراع.....	۴۵۶

مبحث سوم - شرایط اختراع.....	۴۵۸
مبحث چهارم - حقوق ناشی از اختراع و مدت اعتبار آن.....	۴۶۸
بند اول - جنبه‌های مادی حقوق ناشی از اختراع.....	۴۶۸
بند دوم - جنبه‌های معنوی حقوق ناشی از اختراع.....	۴۷۶
مبحث پنجم - واگذاری حق اختراع.....	۴۷۷
مبحث ششم - زوال حق اختراع.....	۴۷۹
مبحث هفتم - نقض حق اختراع و ضمانت اجرای آن.....	۴۸۲
فصل دوم - نمونه اشیاء مصرفی.....	۴۸۳
فصل سوم - طرح های صنعتی.....	۴۸۵
فصل چهارم - علائم تجاری، علائم جمعی، علائم تأییدی و نام‌های تجاری.....	۴۹۰
فصل پنجم - اسرار تجاری.....	۴۹۸
فصل ششم - رقابت غیرمنصفانه.....	۵۰۰
فصل هفتم - مقررات کیفی.....	۵۰۱
فصل هشتم - مقررات عمومی.....	۵۰۴
ب: قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷.....	۵۱۳
باب اول- مقررات عمومی.....	۵۱۳
مبحث اول - در کلیات.....	۵۱۳
فصل اول - قلمرو و شمول قانون.....	۵۱۳
فصل دوم - تعاریف.....	۵۱۳
فصل سوم - تفسیر قانون.....	۵۱۵
فصل چهارم - اعتبار قراردادهای خصوصی.....	۵۱۶
مبحث دوم - در احکام «داده پیام» - نوشته، امضای اصل.....	۵۱۶
مبحث سوم - «داده پیام» مطمئن.....	۵۱۷
فصل اول- امضا و سابقه الکترونیکی مطمئن.....	۵۱۷
فصل دوم- پذیرش، ارزش اثباتی و آثار سابقه و امضای الکترونیکی مطمئن.....	۵۱۷

مبحث چهارم - مبادله «داده پیام».....	۵۱۸
فصل اول - اعتبار قانونی ارجاع در «داده پیام»، عقد و اراده طرفین	۵۱۸
فصل دوم - انتساب «داده پیام».....	۵۱۸
فصل سوم - تصدیق دریافت	۵۱۹
فصل چهارم - زمان و مکان ارسال و دریافت «داده پیام».....	۵۲۰
باب دوم - دفاتر خدمات صدور گواهی الکترونیکی.....	۵۲۱
باب سوم - در قواعد مختلف.....	۵۲۲
مبحث اول - حمایت‌های انحصاری در.....	۵۲۲
بستر مبادلات الکترونیکی.....	۵۲۲
فصل اول - حمایت از مصرف‌کننده (Consumer Protection).....	۵۲۲
فصل دوم - در قواعد تبلیغ - (Marketing).....	۵۲۵
فصل سوم - حمایت از «داده پیام»های شخصی حمایت از داده - (Data Protection).....	۵۲۶
مبحث دوم - حفاظت از «داده پیام» در بستر مبادلات الکترونیکی.....	۵۲۷
فصل اول - حمایت از حقوق مؤلف (Author's Right/Copyright) در بستر مبادلات الکترونیکی.....	۵۲۷
فصل دوم - حمایت از اسرار تجاری (Trade Secrets).....	۵۲۸
فصل سوم - حمایت از علائم تجاری (Trade Names).....	۵۲۸
باب چهارم - جرایم و مجازات‌ها.....	۵۲۹
مبحث اول - کلاهبرداری کامپیوتری.....	۵۲۹
مبحث دوم - جعل کامپیوتری.....	۵۲۹
مبحث سوم - نقض حقوق انحصاری در بستر مبادلات الکترونیک.....	۵۳۰
فصل اول - نقض حقوق مصرف‌کننده و قواعد تبلیغ.....	۵۳۰
فصل دوم - نقض حمایت از «داده پیام»های شخصی / حمایت از داده.....	۵۳۰
مبحث چهارم - نقض حفاظت از «داده پیام» در بستر مبادلات الکترونیکی.....	۵۳۱
فصل اول - نقض حق مؤلف.....	۵۳۱

۵۳۱	فصل دوم - نقض اسرار تجاری
۵۳۱	فصل سوم - نقض علائم تجاری
۵۳۲	فصل چهارم - سایر
۵۳۳	باب پنجم - جبران خسارت
۵۳۴	باب ششم - متفرقه
۵۳۵	آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۸ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۴/۵/۲
۵۴۳	ایران
۵۴۳	نظریه شورای نگهبان در خصوص اوراق قرضه
۵۴۵	قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذی‌صلاح به عنوان حسابدار رسمی مصوب ۱۳۷۲
۵۴۷	آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذی‌صلاح به عنوان حسابدار رسمی
۵۵۷	قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸/۲/۱۵
۵۵۷	فصل اول: تعاریف
۵۵۹	فصل دوم: حمایت از محصول داخلی و خریدهای طرحی (پروژه‌ای) در ارجاع کار
۵۷۱	فصل سوم: حمایت از کالای ایرانی و خریدهای مصرفی غیرطرحی (غیرپروژه‌ای)
۵۷۳	فصل چهارم: نظارت و بازرسی
۵۷۷	آیین‌نامه تشویق به مشارکت موضوع ماده (۱۵) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی

قانون تجارت

مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳ (کمیسیون قوانین عدلیه)
با اصلاحات بعدی

باب اول - تجار و معاملات تجاری

ماده ۱ - تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد.

ماده ۲ - معاملات تجاری از قرار ذیل است:

(۱) خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد.

(۲) تصدی به حمل و نقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد.

(۳) هر قسم عملیات دلالی یا حق العمل کاری (کمیسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می شود از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره.

(۴) تأسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد.

(۵) تصدی به عملیات حراجی.

(۶) تصدی به هر قسم نمایشگاه های عمومی.

(۷) هر قسم عملیات صرافی و بانکی.

(۸) معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیرتاجر باشد.

(۹) عملیات بیمه بحری و غیربحری.

(۱۰) کشتی سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آنها.

ماده ۳ - معاملات ذیل به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجاری محسوب می شود:

(۱) کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها.

- ۲) کلیه معاملاتی که تاجر با غیرتاجر برای حوائج تجارتي خود می نماید.
- ۳) کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجارتي ارباب خود می نماید.
- ۴) کلیه معاملات شرکت های تجارتي.
- ماده ۴ -** معاملات غیرمنقول به هیچ وجه تجارتي محسوب نمی شود.
- ماده ۵ -** کلیه معاملات تجار تجارتي محسوب است مگر اینکه ثابت شود معامله مربوط به امور تجارتي نیست.

باب دوم – دفاتر تجارتي و دفتر ثبت تجارتي

فصل اول – دفاتر تجارتي

ماده ۶ – هر تاجري به استثنای کسبه جزء، مکلف است دفاتر ذیل یا دفاتر ديگري را که وزارت عدليه به موجب نظامنامه قائم مقام این دفاتر قرار می دهد داشته باشد:

(۱) دفتر روزنامه.

(۲) دفتر کل.

(۳) دفتر دارایی.

(۴) دفتر کپيه.

ماده ۷ – دفتر روزنامه دفتری است که تاجر باید همه روزه مطالبات و ديون و داد و ستد تجارتي و معاملات راجع به اوراق تجارتي (از قبيل خريد و فروش و ظهرنویسی) و به طور کلی جميع واردات و صادرات تجارتي خود را به هر اسم و رسمی که باشد و وجوهی را که برای مخارج شخصی خود برداشت می کند در آن دفتر ثبت نماید.

ماده ۸ – دفتر کل دفتری است که تاجر باید کلیه معاملات را لااقل هفته ای یک مرتبه از دفتر روزنامه استخراج و انواع مختلفه آن را تشخيص و جدا کرده هر نوعی را در صفحه مخصوصی در آن دفتر به طور خلاصه ثبت کند.

ماده ۹ – دفتر دارایی دفتری است که تاجر باید هر سال صورت جامعی از کلیه دارایی منقول و غیرمنقول و ديون و مطالبات سال گذشته خود را به ريز ترتيب داده در آن دفتر ثبت و امضا نماید و این کار باید تا پانزدهم فروردین سال بعد انجام پذیرد.

ماده ۱۰ – دفتر کپيه دفتری است که تاجر باید کلیه مراسلات و مخابرات و صورت حساب های صادره خود را در آن به ترتيب تاريخ، ثبت نماید.

تبصره – تاجر باید کلیه مراسلات و مخابرات و صورت حساب های وارده را نیز به ترتيب تاريخ ورود مرتب نموده و در لفاف مخصوصی ضبط کند.

ماده ۱۱ - دفاتر مذکور در ماده ۶ به استثنای دفتر کپیبه قبل از آنکه در آن چیزی نوشته شده باشد به توسط نماینده اداره ثبت (که مطابق نظامنامه وزارت عدلیه معین می‌شود) امضا خواهد شد. برای دفتر کپیبه امضای مزبور لازم نیست ولی باید اوراق آن دارای نمره ترتیبی باشد. در موقع تجدید سالیانه هر دفتر مقررات این ماده رعایت خواهد شد.

حق امضا از قرار هر صد صفحه یا کسور آن دو ریال و به علاوه مشمول ماده ۱۳۵ قانون ثبت اسناد است.

ماده ۱۲ - دفتری که برای امضا به متصدی امضا تسلیم می‌شود باید دارای نمره ترتیبی و قیطان کشیده باشد و متصدی امضا مکلف است صفحات دفتر را شماره در صفحه اول و آخر هر دفتر مجموع عدد صفحات آن را با تصریح به اسم و رسم صاحب دفتر نوشته با قید تاریخ امضا و دو طرف قیطان را با مهر سربی که وزارت عدلیه برای این مقصود تهیه می‌نماید منگنه کند. لازم است کلیه اعداد حتی تاریخ با تمام حروف نوشته شود.

ماده ۱۳ - کلیه معاملات و صادرات و واردات در دفاتر مذکوره فوق باید به ترتیب تاریخ در صفحات مخصوصه نوشته شود - تراشیدن و حک کردن و همچنین جای سفید گذاشتن بیش از آنچه که در دفترنویسی معمول است و در حاشیه و یا بین سطور نوشتن ممنوع است و تاجر باید تمام آن دفاتر را از ختم هر سالی لاقبل تا ده سال نگاه دارد.

ماده ۱۴ - دفاتر مذکور در ماده ۶ و سایر دفاتری که تجار برای امور تجارتي خود به کار می‌برند در صورتی که مطابق مقررات این قانون مرتب شده باشد بین تجار - در امور تجارتي - سندیت خواهد داشت. در غیر این صورت فقط بر علیه صاحب آن معتبر خواهد بود.^۱

۱ - رأی وحدت رویه شماره ۶۲ مورخ ۱۳۵۱/۱۱/۱۱

رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور

«هر چند مطابق مقررات قانون تجارت هر تاجر مکلف به دارا بودن دفاتر تجاری است که در قانون مذکور توصیف شده و آن دفاتر باید پلمپ شده باشد و تخلف از این امر مستلزم پرداخت جزای نقدی است و طبق مقررات آیین دادرسی مدنی هرگاه یکی از طرفین به دفاتر

ماده ۱۵ - تخلف از ماده ۶ و ماده ۱۱ مستلزم دویست تا ده هزار ریال جزای نقدی است. این مجازات را محکمه حقوق رأساً و بدون تقاضای مدعی العموم می‌تواند حکم بدهد و اجرای آن مانع اجرای مقررات راجع به تاجر ورشکسته که دفتر مرتب ندارد نخواهد بود.

بازرگانی طرف دیگر استناد نماید آن دفاتر جز در موارد استثنا شده باید در دادگاه ابراز شود و هر بازرگانی که به دفاتر او استناد شده از ابراز دفاتر خود امتناع نماید دادگاه می‌تواند آن را از جمله دلایل مثبت تلقی نماید اما از مفهوم ماده ۳۰۲ قانون (قدیم) آیین دادرسی مدنی (ماده ۲۱۰ قانون جدید) که به دادگاه این اختیار را تفویض نموده استفاده نمی‌شود که در هر مورد ولو دعوا متکی به دلایل و مدارک معتبر و اوضاع و احوال دیگر باشد به صرف این که دفاتر تجارتهی ارائه نشده دادگاه این امر را دلیل مثبت اظهار طرف قرار دهد بلکه در موارد عدم ابراز دفاتر تجارتهی به دادگاه اختیار داده شده که در مقام تشخیص حق و بررسی به دلایل و اوضاع و احوال موجود در پرونده هرگاه عدم ابراز دفاتر را مؤثر در مقام دانست آن وقت آن را از جمله دلایل مثبت اظهار طرف تلقی نماید...».

ماده ۲۱۰ ق.آ.د.م.: «... هیچ بازرگانی نمی‌تواند به عذر نداشتن دفتر از ابراز یا ارائه دفاتر خود امتناع کند، مگر اینکه ثابت نماید که دفتر او تلف شده یا دسترسی به آن ندارد. هرگاه بازرگانی که به دفاتر او استناد شده است از ابراز آن خودداری نماید و تلف یا عدم دسترسی به آن را نتواند ثابت کند، دادگاه می‌تواند آن را از قرائن مثبت اظهار طرف قرار دهد.»

فصل دوم – دفتر ثبت تجاری

ماده ۱۶ - در نقاطی که وزارت عدلیه مقتضی دانسته و دفتر ثبت تجاری تأسیس کند، کلیه اشخاصی که در آن نقاط به شغل تجارت اشتغال دارند اعم از ایرانی و خارجی به استثنای کسبه جزء، باید در مدت مقرر اسم خود را در دفتر ثبت تجاری به ثبت برسانند و آلا به جزای نقدی از دویست تا دو هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۱۷ - مقررات مربوطه به دفتر ثبت تجاری را وزارت عدلیه با تصریح به موضوعاتی که باید به ثبت برسد به موجب نظامنامه معین خواهد کرد.

ماده ۱۸ - شش ماه پس از الزامی شدن ثبت تجاری، هر تاجری که مکلف به ثبت است باید در کلیه اسناد و صورت حسابها و نشریات خطی یا چاپی خود در ایران تصریح نماید که در تحت چه نمره به ثبت رسیده و آلا علاوه بر مجازات مقرر در فوق به جزای نقدی از دویست تا دو هزار ریال محکوم می شود.

ماده ۱۹ - کسبه جزء مذکور در این فصل و فصل اول مطابق مقررات نظامنامه وزارت عدلیه تشخیص می شوند.

باب سوم – شرکت‌های تجاری

فصل اول – در اقسام مختلفه شرکت‌ها و قواعد راجع به آنها

ماده ۲۰ – شرکت‌های تجاری بر هفت قسم است:

- (۱) شرکت سهامی.
- (۲) شرکت با مسئولیت محدود.
- (۳) شرکت تضامنی.
- (۴) شرکت مختلط غیرسهامی.
- (۵) شرکت مختلط سهامی.
- (۶) شرکت نسبی.
- (۷) شرکت تعاونی تولید و مصرف.